

Gadymy türklerde we Krymda haýwan simwollary

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 24 января, 2025

Gadymy türklerde we Krymda haýwan simwollary ESKI TÜRKLERDE VE KIRIM DA HAYVAN SEMBOLLERİ

• Eski Türklerde Renk Sembolleri

Güneşin doğuşu sırasında doğu, sarı renkli olarak görüldüğü için sarı renk, Türklerin doğu ile ilgili sembolü olmuştur.

Kırım Türklerinin eski sembolleri bir gelenek hâlinde tarihî geçmişe sahiptir. Kırım Türklerinin Türk toplulukları içinde bir aile olarak yaşadıklarını kabul etmeliyiz. Yeryüzünde yaşayan insan, kendi yaşayışını, ezelden beri güneşle irtibatlı olarak görmüştür. Kâinatın varlığı, cihanı aydınlatan güneşle bir tutulmuştur. Bu esasa dayanarak Türk milleti, güneşi, kendileri için yaratıcı bir Tanrı olarak kabul etmiştir. Türk topluluklarında Tanrı hakkındaki düşünceler, bu inanışlarla teşekkür etmeye başlamıştı. Danimarkalı Runalog W.Thomsen, 25 Kasım 1893'te Türklere ait Orhun Bengü Taşlarında ilk olarak "Tengri" kelimesini keşfetti. "Tengricilik" ilk defa, iki nehir arasında parlak bir medeniyet kurup yaşamış olan Sümer ve Asurlularda ortaya çıkıp gelişmiştir.

Sümerlerin dili, Hurrielerin, Urartuların, Akkadların, Eski Yahudilerin dilleriyle ve diğer eski dillerle mukayese edilirse daha çok Türk diline yakın olduğu anlaşılır. Yeryüzünün Sümer ve Eski Türk dillerinde (kir, kır), Allah sözünün, (Dinger, Tingir) diye adlandırılması birbirine benzemektedir. Eski insan, sabahları güneş doğarken, güneşi sarı renkli olarak düşündü. Onun için Eski Türkler, doğu tarafını sarı renkli olarak düşündüler. Kırım toponomisinde doğu taraflarını sarı renkle anlatan yer adları meydana geldi. Sarıbaş, Sarıkermen, Sarıbulak, Sarısu, Sarıbuz. Volga nehrine

dökülen ırmağın adı Sarısu'dur. Şimdiki adı Volgograd olan ve Volga kenarında bulunan şehrin adı eskiden Sarisin veya Tsaritsin idi. Saratav şehri ismini Sarı-tav'dan (sarıdağ) almıştır. Eski zamanlarda Harkov şehrine Şarihan denirdi. Bu, Sarı-han veya Doğu-hanı demektir. Bu isimde Şarha Dağı'nda Çukurlar köyü vardır.

Kerç yarımadasındaki bir köyün ismi Küntuvdı'dır. Güneş o taraftan doğduğu için bu isim verilmiştir. 1190-1192 yıllarında Kiev Knezlerine karşı savaşan hanın adı Küntuvdı idi. Eski devirde Sarıoguru adlı bir Türk halkı vardı. Sarıoguru, Doğu Ogurları demektir. Önceleri Türkistan'da çobanlara sardı, sarı at adı verilmişti. Daha sonra Doğu Türkleri Sarı Kıpçak diye adlandırıldı.

Eski Asur dilinden Arap diline güneşin doğuşu "azu" kelimesiyle geçti. Bu söz eskiden güneşin doğduğu tarafta bulunanları işaret ederdi. Bu sözden uzak yollarda, denizlerde yürüyen insanlar anlaşılır. Bu sözden hareketle güneşin doğduğu taraflara Aziya (Asya) dendi. Onun için doğu taraflarında, denizlerde sessizliğin varlığı, dalgaların yokluğu düşünülmüştür. "Azı" sözünden Azak sözü (Azak Denizi) türedi. Azak denizi, sakin, sessiz, yavaş demektir. 12. asırda Han Azup ismini Azov kıyılarından aldı. Kafkas adı Arap dilindeki Kauk-Azus sözlerinin birleşmesinden doğdu.

Eski Rusya'da yaşayan bir kavmin adı, Ası veya Yası şeklindeydi. Asya taraflarında yaşayan milletler, Azı sözünü Türklerden almışlardır. Bilginlerin araştırmalarına göre Slovenler, Osetyalılara Ası, Yası diyorlardı. Osetyalılar ise kendilerini İran'dan gelme olarak kabul ediyorlardı. Kırım Hanlığı zamanında Zaporozj Kazaklarına Azı Kazakları (Azak Denizi Kazağı) ismi verilmiştir. Şimdiki Kırım Tatarları, Rus dilini kullanan kimselere Kazak diyorlar.

Asya adının Azı sözünden çıkması doğru bir değerlendirmedir. Güneşin battığı taraf ise Avrupa'yı anlatır. Avrupa kelimesi, Evropy kelimesinden gelmiştir. Avrupa kelimesi, Arap diline Livan (Lübnan) dilinden girmiştir. Eskiden beri insanlar doğu ve batı yönlerini bilirlerdi. Tuva Türklerinin başkenti Kızıl'dır. Kızıl demek, kırmızı demektir. Batı yönünü anlatır.

Eski Türkler dünyanın yönlerini renklerle ifade ederlerdi. Kuzey tarafları soğuk olduğu için kara renk adıyla, güney tarafları ise ak renk adıyla anlatılırdı. Onun için Eski Türklerin sembolleri, denizlerin, dağların, nehirlerin, yerleşim yerlerinin isimlerinde saklanmıştır. Meselâ, Kara Deniz, kuzey tarafı; Ak Deniz, güney tarafı; Kızıl Deniz, batı tarafı; Sarı Deniz, doğu tarafıdır.

• Eski Türk Dinlerindeki Hayvan Sembolleri

Eski Sümerlerde gökyüzünde insanları koruyan, kurtaran, şeytanları insanlardan uzak tutan bir Tanrı tasavvuru edilirdi. İnsanların aklında, gökte tasavvur ettikleri Tanrı, yarı insan, yarı boğa tipinde bir yaratıktı. Türklerin eski hakanlarının isimlerinde dinî semboller vardır.

Eski İskitlerde Kırım Kerç Boğazı'ndaki hükümdarların ismi Asparuh, Kotaz idi. Fotsala köyünün adı Kotaz adından çıktı. Anlamı, dağlı öküz demektir.

Asparuh veya Aspıra, Gaspıra <Asparuh veya Esperuh Han 679-701 yıllarında yaşamıştır. Bu kelime Farsçada “güçlü adam” veya “tez giden at” anlamındadır. Onun için Slavyanları ve Bulgarları Bizanslılardan kurtaran Asparuh Han'ın Bulgaristan'da Sofya'da heykeli dikilmiştir.

Eski zamanda Türk isimleri olan “Oğur”, “Oğuz” adı, Sarı Oğur (Oğuz) şekline dönüştü. Bu da “sarı öküz” anlamındadır. Öküz, önceleri milletlere yardım eden bir sembol olarak düşünüldü. Oğuzlar, öküzle arabalarını çekerler ve tarım yaparlardı. Ticarete öküzün büyük yeri vardı. Para yerine de kullanılırdı. Öküz olan yerde “tavar”, mal işi çoktur. Daha sonra bu ticaret işine Slavyanlar da alıştı. Onun için Rus diline “tavar” sözü geçti. Rus ve Türk dillerinde “tavar” sözü hayvan derisinden yapılan ayakkabı, elbise gibi eşyaların işçiliği için kullanıldı. Tavar-işi sözünden Rus dilindeki “tavariş” sözü çıktı. Tuvar sözü, Kırım, Tatar ve Türk diline Arap dilinden girdi. Rus dilindeki manası “mal gibi”, “hayvan gibi” demektir. Oğuzlar, Boğaz'dan geçerlerken Bizanslılara para yerine öküz verirlerdi. Kun (Hun) milletinin başkanı

Gordo, Boğaz'da yaşadığı zaman Bizans İmparatoru Jüstinyen'e her yıl yeteri kadar öküz verirdi. Onun için Türk, Arap, Rum ve Slav dillerinde böyle kelimeler meydana geldi.

Buğa Han (Rusçada, öküz, oğur) 9. asırda Karadeniz'in batısında hakan oldu. Bahçesaray rayonu o zaman "Byacala" köyü olarak adlandırıldı. Bulgaristan'da "byala" adı konuldu. Buğa Han'ın mezarı Hirson vilâyetinde Lepetihi köyünde bulunur. O taraflarda Nestir Deresi vardır. Nestir Deresi'nin yukarısında Tyurageti (Turegeti) denen insanlar yaşıyorlar. Tarihçi Heradot, Türkçe konuşan bir kavmin oraya yerleştiğini ve geyik avlayarak geçindiklerini yazdı. Türkler için kitaplarda Tyurki kelimesini kullandı. Evvece Türklerin bir âdeti vardı ki büyük adamlarına kurt (köpek) derlerdi. Bu hayvana Türkler çok inanır ve hürmet ederlerdi. Türk milletinin kurttan meydana geldiğine inanırlardı. Doğuş efsanelerinde köpek> kurt (börü) Türk milleti ile beraberdi. Tabul Tatarlarının efsanelerinde bir kahramanın ismi Ak Köpek idi. Aknogaylar kendilerini Akköpekler diye adlandırırlardı. Oğuz-Karluk dilinde Kobok-Kobey-Kobyak kelimeleri vardır. Köpek adları en çok Türk halklarının arasında var. Rum Selçuklularının vezirinin adı Sâdettin Köpek idi.

Türkiye'de çok sevilen Türkmenlerin savaşçı başkanlarının adı Kobek idi. Kumanlar bu efsaneleri Avrupa'ya taşıdılar. Bu arada Atilla'nın da köpekten dünyaya geldiğini yaydılar.

1184 yılında Kiev Knezi Svetalav Kievski'ye savaşta yenilen Kıpçak hanının adı da Kobek idi. 1172-1201 arasında hüküm sürmüş hana Konçak Han adı verilmişti. Türkçeye tercümesi Kançık şeklindedir. Anlamı yırtıcı hayvandır. Kan+iz, kan+iş forması Latin terminolojisinde kaniz, köpek demektir.

Köpek adını alıp başkan olmak çok geçerliydi. Türk-Moğol başkanlarına bu isimler verilirdi. Mongolda Kan, Türklerde Han, sonra Mongolda Kaan, Türklerde Kağan. Slavyanlarda ise Kaniş- Kines-Kinas-Kinyaz kelimesi ortaya çıktı.

Kırım Türklerinde erkek adı olarak kurt anlamına gelen Bariy adı var. Kadın ismi olarak Espiye adı var. Farsça at demektir. 1207-1218 yıllarındaki Bulgar hanının ismi Bariy veya Bariyye idi. Bu kelime Türk halkı arasında kurt anlamındadır.

Bugünlerde Kırım Tatarlarının isimlerinde erkeklerde kurt adının ismin başına eklendiği görülmektedir. Kurt Ahmet, Kurt Veli, Kurt Osman gibi. Kurt ismi güçlü, sağlıklı, kuvvetli anlamlarında, insanlara konmaktadır. Kırgız ve Başkurtlarda ayı kendilerine yardım eden bir hayvan olarak değerlendirilmiştir.

Kırım İskitlerinde evlerde ve çadırlarda yılan bir sembol olarak düşünülmüştür. Şimdiye kadar Kırım'da Tatar evlerinde canlı ev hayvanları vardı. Yılan, onlara çok yardım eder, sıçanları yerdı. Evlerin bekçisi olarak kabul edilirdi. Evin sembolü idi. Bunun için Bahçesaray'daki Han Sarayı'nın kapısında iki yılan resmi vardır. Maksim Gorki, Ragima adlı bir çobanın sözlerinden etkilenerek Yalta'da bir efsane yazdı. Yılan ve Doğan. Son zamanlarda arkeologlar Yalta yakınındaki Gurzuf taraflarında yer altında, yılan ve doğan motifli freskler buldular. Yer altından çıkan bu freskler birer Hristiyan eseri olarak kabul edilse bile, yılan ve doğanın avcılar için bir sembol haline geldiği anlaşılmaktadır. Yılanın popüler olduğunu biliyoruz. Meselâ, kanatlı yılan Kazan Türklerinin bayrağında resim halinde vardı. Onlar yılda bir kere Yılan Bayramı yaparlar.

Eski Türklerin yaşayışında ve çevresinde her şeyi kaplayan tabiat sembolü idi.

Kırım Türkleri halk efsanelerini çok severler. Ailede genellikle doğum yerleri ve ana yurt hakkında efsaneler anlatılır. Karşılaştırdınca hakikat ortaya çıkar. Ne zaman Ayıdağı üstünde bir bulut görünse orada yaşayan köylüler, "bakınız, Ayıdağı, kışlık paltosunu giydi, yakında yağmurlar yağacak" derler. Yağmur yağar. Bu değerlendirmelerden sonra Ayıdağı'nın dibinde bulunan bir köy, Kurk-Olet (Kürk Olet) ismini aldı. Bu isim Türkçede "ıslak palto, kürk" demektir. Eğer Yalta'dan Aluşta'ya denizden giderseniz Ayıdağı'nı görürsünüz.

Ayıdağı'nın tepesinde Moserya adlı boş bir alan vardır. "Mos", Eski Türk dilinde çıplaklık bildirir. "er"de yer demektir. Mos-er çıplak yer demektir. Moserya'nın yakınında eski Tavırların ev yıkıntıları, harabeleri bulunmaktadır. Çokurlar

(Puşkina) köyünden Yalı boyunca sahile doğru Parnit (Fruzenkoe) köyüne uzanan güzel bölgenin adı Makarnaeli'dir. Makarna, buranın halkını bildirmektedir. Bu ismi buraya İtalyanlar koymuş olmalı. Yoldan deniz sahiline kadar Tavala adlı üzüm bağları uzanmaktadır. İtalya'daki Tavoları, Ayıdağı'nın dibindeki Tavala üzüm bağları adı ile karşılaştırmalıdır.

Partenit köyü yakınlarında mezarlıklar vardır. Buralarda Türkler, İtalyanlar, Rumlar koloniler halinde komşu olarak yaşadıkları için böyle isimler konmuştur. Partenit veya Berdinidi, eski Türk dilinde "zengin taraf" demektir.

Şimdiye kadar Yalta isminin etimolojisi de, anlamı da yanlış olarak değerlendirilmiştir. Eski Türk dilinde yal, yalt sözleri "keskin dağlar üzerinde orman" demektir. Yalta'da yalı boyu tarafından dağa doğru bakarsanız keskin dağları ve tarak dişleri gibi sık ormanları görürsünüz. **Yaltalar ismi ve bu isimde bir yerleşim yeri Türkmenistan'da da vardır.**

Eski Türkler, güneş ve aya saygı gösterirlerdi. Taşlara, dağlara ve sulara mukaddeslik verirlerdi. Ayıdağı'nın yakınındaki Gurzuf bölgesinde çokraklar şunlardır: Kaval-çair, Kumbasan, Barlahlar, Kaşka. Bütün bu adlandırmalar birbirine benzemekte olup, Özbeklerde, Karakalpaklarda ve Kırgızlarda da vardır:

Bakla Dağı, Özbeklerde: Bakla Deresi

Mancıl Dağı, Karakalpaklarda: Mancıl Kabilesi

Kanaka Deresi, Kırgızlarda: Konike Kabilesi

Karaman Dağı, Türkmenlerde: Karaman Kabilesi şeklinde yaşamaktadır.

Kırım Tatarlarında adlarının başına lâkap koyma âdeti vardır. Gurzuf'un etrafında yaşayan köylüler şu lâkapları almışlardır: Kaval Ahmet, Kanaka Abdraman, Mamala Ali, Karaman Hayri, Bakla Amet.

Kırım'daki yer isimleri, arazi engebelerini tabiat ve iklim şekillerini anlatmaktadır: Örnek: Malatka. "Mualatka, Arapçada inanılmayacak kadar acayip yer"; Liyapsi "pis yer" demektir. Kızıлтаş, Türkçede "kırmızı yer" anlamındadır.

Aluşta ve Demirci Dağı, coğrafî bakımdan birbirine bağlıdır.

Aluşta'dan esen rüzgâr, Demirci Dağı'nın boğazından geçip karşıda bulunan Şuma köyüne varır. Şuma Köyü her zaman rüzgârlıdır. Şuma, "sık, geçilmez, rüzgârlı" demektir. Rüzgârının estiğı bir başka yer de Çongar'dır. İlkbahar ve sonbaharda rüzgâr ve fırtına toz bulutlarını Kuban'dan alır ve Çongar'a savurur. Çongar, çang-yer "tozlu yer" demektir.

Eski Türklerde beş sayısı sembolik anlamlara sahiptir.

Altın, ağaç, su, yer ve ateş, beş sayısıyla ifade edilir. Beş Terek, Beş Ağaç, Beş Üy gibi., Beş Aran, Kırım'da; Beş Tav, Kuzey Kafkasya'da; Beş Ağaç, Taşkent'te; Beş Balık, Uygurlar'dadır. Beş sayısı İslâmiyet'te de büyük bir yer tutar, İslâm'ın şartı beştir. 1. Kelime-i şehâdet (Allah'a ve Kur'an'a iman), 2. Günde beş defa namaz kılmak, 3. Ramazan'da otuz gün oruç tutmak, 4. Mekke'yi ziyaret (hac), 5. Zengin olanların fakirlere zekat vermesi.

Eski Türklerde yüzük ve akçe yaptıkları ve mücevherat olarak kullandıkları için altın, çok değerlidir. Altay veya Altınay, altının çıktığı yer, demektir.

Eski Türklerde erkek çocuk doğunca ağaç dikmek bir gelenektir.

Genel olarak nehirler su adı ile isimlendirilir. Ulu-su> Vulsu, Vulga, Volga şeklinde Rus diline etimolojik değişmelerle girmiştir. Sarı-su, Volga'nın bir koludur. Ayrıca Kırım'da da vardır: Kara-su, Ten-su, Dolu-su (Dolası), Gur-suv (Gurzuf), Uçan-suv (Gurzuf'taki şelâle). Türkçede uzen-özen kelimesi, küçük ve büyük nehirlerin adıdır. Küçük Özen, Ulu Özen, Büyük Özenbaş gibi. Bu tür adlandırmalara Tataristan'daki, Başkurdistan'daki, Kazakistan'daki yerleşim yerlerinde rastlanır.

Bir şehir adı olan Saki kelimesi, su ile ilgilidir. (sakçı, saka), Boçka (Rusça) fıçı, vodobaz (Rusça) sucu, saka, anlamındadır. Saki adlı yerleşim yerleri su ile çevrilidir. Sazlıklardan oluşur ve buralardan su çıkar. Közlev ismi (Evpatoriya), köz (Rodnik-pınar, bulak) sözünden meydana geldi. Önceleri deniz sahilinde köz şeklinde pınarlar çoktu.

Tomuzlav, adını büyük domuzlar şeklinden almadı. Orada kirli, bulanık su olduğu için bu isim verildi.

• Türklerin Eski Tanrı İnanışları ve İslâm'ın Paha Biçilemez Yüksek Sembolleri

VIII. asırda dikilen Kültigin Anıtı'nda şiirsel deyimler vardır. Türk İduk Yeri-Subı. Bütün dünyayı su basması efsanesi Hristiyanlık'tan önce Akkadların Gılgamıs Destanı'nda yer aldı. Mezopotamya'da doğup oradan bütün dünyaya yayıldı. Tevrat'tan evvel bu efsane çıkmıştı. Herhâlde Moğollar, Suber Dağı'nı İncil'den öğrenmediler. Bu efsane Slavyanlarda da vardır. Siber Dağları, dünyanın en yüksek dağlarıydı. Günümüzden 2292 yıl önce Kuzey Mezopotamya'da küçük bir cumhuriyet görülür. Onun adı Suber'di. Konar göçer hayat yaşarlardı. Adları Subari veya Şubari. Kaşgarlı XI. asırda Şubari veya Bulgari'lerin Türkçe konuştuklarını yazıyordu. Bunlar Kıpçaklardır. Rum ve Rus memleketleri arasında yaşıyorlar. Suber sözünden morfolojik anlamda Avar, Hazar, Tatar, Taver, Tavr, Bulgar etnonimleri meydana geldi.

Kırım'ın çöl, dağ ve güney taraflarındaki toponomik isimlere ve halkın diline baktığımızda Kırım halkının Türk milletinin torunları olduğu anlaşılır. Kırım İskitlerinin, Kuman Kıpçaklarının, Oğuz Kıpçaklarının adları, Arap ve Fars dillerinin özellikleriyle Kırım Tatarlarının arasına girmiştir.

Kıpçak nedir? Kıpçak, Kırımçak, Kolançak kelimelerini karşılaştıralım. Bu sözlerin sonundaki “çak” sözü bu civarda yaşayanları gösterir. Bu kelimeyi Ruslar, Kırımçanın sözü ile karşılaştırdılar. Halk adı olarak Kıpçak, (Arap dilindeki Kıpçak, Rus diline zlopoluçniy) “yaramaz” anlamında kullanılır.

12-13. yüzyıllarda Eski Arap dilinde “kigf” sözü, “bedbaht, zavallı, talihsiz” anlamlarında kullanılırdı. Sinonim cihetinden bu söz Türk dilinde “Kaman”, Rus dilinde ise “Şaman” olarak kullanılır. Bu Kıpçak sözüyle Araplar, Karadeniz'in kuzeyindeki Türkleri kasederler. Şark Türkleri,

Sarı ve Sarı Kıpçak adını aldılar. Kıpçak adı ilim ve edebiyatta saklandı. Kaman ismini ise Avrupa âlemi kullandı. Deşt-i Kıpçak sözüyle Kıpçakların yaşadığı bölgeler kastedildi. Bu da bir anlamda Deşt-i Kazak demektir. Zuya kasabasının yanında bulunan “Tav-Kıpçak” isimli köy, “Dağ-Kıpçağı” demektir. Türk dilindeki “kaman” sözünden “gamla” ve “kamla” sözleri türemiştir. Türkçe bir şiirde şöyle geçer:

Beni gamdan azad eyle,
Ne günahım var benim.

İncil’de halkların tablosu vardır. Bu tablo 8. asırda düzenlendi. İncil’e göre dünyayı su bastıktan sonra bir tek Noy adlı insan kaldı. Tabloda bu Noy insanının üç oğlu olduğu görülür: Sim-Semiti (Yahudi), Hamit (Arabi), İafet. İafet’in yedi oğlu vardır: Gomer, Magog, Maday, İsan, Tubal, Meseh, Tiraç. Bunlardan Gomer’in üç oğlu bulunmaktadır: Aşkinaz, Rifat, Togarma. İncil’i yazanlara göre bu Nay’ın çocuk ve torunları çok acayip insanlardı. Son türeyen insanlara onların isimleri verildi. Eski Fars âlimleri, Babilon kâtipleri, Saka Gavmavarga kelimelerinden bahsederler. Gi-mi-ir U-mar-ga. Babilon katipleri bu kelimelerin tercümesini verirler. Babilon katipleri, Saka ismini Gimir, Gimirri terimi ile değiştirdiler. Gimir, “Kimmerioy” sözüyle karşılandı. Rum tarihlerinde Gomer sözü, halk adı durumundadır. Babil kâtipleri Babilon vilâyetini göstermek için Kutı memleket ismini kullandılar. Bu ad yürekli bir halkın adı idi: Guteyev. Bunlar 2200 yıl evvel Mezopotamya’yı aldılar. Gomeri veya Kameri’den yer adı olan Kimeritsiler şaman dinindendir.

Kamerova yanında Türk dili konuşan Teleüt halkı yaşıyor. Onların dili Türkçenin Kumanit “Kuman” şivesi olabilir. Kumanların yaptıkları kadın heykelleri, Herson vilâyetinin Kalançak ve Kakov rayonlarının çöllerinde saklandı. Bu heykeller ailelerini çöllerde koruyup gözetken kadınların heykelleriydi. Sikif “İskit” devrinin kadınları, şimdiki Alman kitaplarında geçen eski kadınlar, Sukuti diye bilinirler. Bu kelime Türk dilinde “Sukuti” ve “Kuta” olarak kullanılır.

Kırım'da en büyük köyün adı Uskut. Uskut adını Sibirya'daki Yakut, İrkut, Macaristan'daki Skutari, Özbekistan'daki Kutçi adlarıyla karşılaştırmalı. Skut veya Kuta, Eski Türk dilinde davar demektir. Kütçi, çoban demektir. Bu adlar savaş ile ilgilidir. Tavar sözü Rus diline Türk dilinden girdi. (Rusça: skom.) Skif sözünün kökü kif sözüdür. O da Kıpçak sözünde vardır. Sikif sözü, Arap dilinde oluşmuştur.

Tavr, Sikif, Kaman, Kifçak, Polovestsi, Kırım ahalesinin adları olup şimdi bunlara Kırım Tatarı denmektedir.

18. yüzyıla kadar Kırım'dan dağılan Türkler, Avrupa ve Yakın Doğu'da Sikif adıyla anılırdı. Mısır'ın başında Sikifli hükümdarlar bulunduğu zaman, Kıpçaklar Mısır'a gittiler. Onlardan ordular meydana geldi. Bizans tarihçisi Bahımer böyle anlatır: Mısır Memluklarının (Kırım Kıpçakları) birinci Sultanı Baybars (1308-1309) Kırım'dan Mısır'a gitmiştir. Son Memluk Sultanı Tomanbay'ı Osmanlı Sultanı 1. Selim savaşta yendi.

18. yüzyılda Avrupa'da tanınmış olan büyük Fransız dram yazarı, filozofu Volter, (Mari Fransuva) 1096-1270 yılları arasında Hristiyanların, Müslümanlara saldırmalarını anlatan meşhur "Zaire" dramını yazdı. Bu trajediye adını veren Zaire, hem trajedinin baş kahramanı hem de Kudüs'ün Sultanı Osman'ın cariyesiydi. Dostu Fatime de esirdi. Zaire, babasını ve büyük ağasını hapisten kurtarmak için Hristiyan olmağa ve onun kadını olmaya hazırdı. Zaire'nin doğduğu memleket ve halk hakkında eserdeki Orasman monoloğunda şu sözler geçiyor:

Benim ülkem Tavrida, orası yoksul bir yer,
Ben Sikiflerden doğdum, içimde onların duygularını duyuyorum,
Bende onların ateşi, şerefi ve yüksek gönlü var.

Eski Yunanlıların fabl yazarı meşhur Ezop da Sikiflerdendi. Ezop adı Türkçe sözdür. Bu kelime "çok eziyet çekip hürriyet isteyen adam" demektir. Kısmeti esirlik olduğundan ana yurduna dönemedi. Bu anlamda bugünkü Kırım Tatarlarının kaderi, Eski Tavrida İskiflerinin kaderi gibidir. Kırım-Tatar halkı bu eski İskiflerin torunları durumundadırlar.

İnsanoğlu kendini çok yüksek tuttu, sanki göğe ulaşacakmış gibi. Güneşin oğlanları, ya başlarını traş ederler veya kalpak ile kapatırlardı. Başa giyilen nesne Türkler arasında "tyubete" diye adlandırılır. Bu sözün kökü dip (tüp). Özbekler de "dupi", Türkmen ve Kazaklarda tyupu diye geçer.p

Sikiflerde Atey adında bir padişah vardı. 90 yaşında Rum savaşında öldü. Başa giyilen kalpak anlamında eski bir Türk kavmi var: Karakalpak. Bir Türk lehçesinde şapka anlamında "balaha" veya "papaha" sözü vardır. Bu baba kalpağı sözünden doğmuştur. Baba sözü, Türk diline Arap dilinden girmiştir. Eski zamanlarda Sikiflerde Babay veya Papay isimli hükümdar vardı.

Güneş, gökte insanın karşısında hareket eder. Batıda kızıl rengine bürünüp kaybolunca dünya kararır, gece gökyüzünü yıldızlar kaplar. Altay cenaze elbiselerinin üstünde Sümerlerin ideali olan güneş ve yıldızlar vardı. Issık Göl tepesinde bulunan oğlan heykelinin üstünde dağ geçisine benzeyen altından şekiller vardır. Hristiyanlığın son zamanlarında Tanrı ve ruh ilmi gelişti. Yeniden doğma ve ruhun ölmezliği fikri Hristiyanlarda da vardı. Bin sene sonra gelen İslâm'ın Allah anlayışı, bu anlayışları reddetti.

Türkler, Asya'da İslâm dinine girdiler. Moğollarda Tengriye tapınma inancı devam etti. En eski Hint-Avrupa sözü "ist"/est, ec, is, iz olabilir. Eski Mısır'da yaşayan Tanrı anlamına gelen sözü "ışt" sözüyle karşılaştırmak gereklidir. Günümüzden 5000 yıl önce Rumlar, "ist", Farslar "izid" sözünü kullandılar. Hristiyanlar, yaptıkları resimlerde çocukları besleyip büyüten kadın Tanrı modelini Farslardan aldılar. Mısır'da beş bin yıl evvel bulunan bereket, yer, hayat Tanrısı demek olan "İştör" kültü, Orta Asya'dan Mısır'a geldi. Onda pek çok anlam vardı. Birincisi, "güneşin anası" anlamıydı. Buradan Allah'a benzeyen çocuk, Hz. İsa anlamları üretildi.

Efsanelerde Gor-Sın (dağ-oğlu) Gor oğlu meydana geldi. O, anasına hiyanet eden yılanlarla güreşiyor. Gor oğlu fikri, bütün dünyaya 3333 yıl evvel yayıldı. Helenler yılanlarla güreşenlere Heraklis, Latinler, Herkül deyip hürmet ettiler. Hristiyan dininde Geor-giy, yılan öldüren demektir. Türk

destanlarındaki büyük kahraman Gear- Oğlu>Gor-Ulı>Gur-Oğlu>Kör-Oğlu, bu kavramla ilgilidir. Bu kahramanlık ismi, bu etnonimden çıktı. Eski Alman kabilelerinden birinin adı Ger-ul. Onun için Elenlere Ger-kus adı verildi. Gor, ger, adı Hint- Avrupa ve Türk dillerinde cins ismi olup güneş anlamına gelir. Kırım hanlarının ismi olan Ger-ay, güneş kültüne bağlı bir sembol olmaktadır. Başkalarıyla, yılanlarla güreş eden kimse demektir.

İslâm, din olarak Kırım'a çok erken girdi. Suriye'deki Arap orduları emiri Maslama (Ebu Müslim), Dağıstan'a hocalarını ve ilim adamlarını yollayıp mescit ve minareler yaptırttı. Ebu Müslim orduları, Derbent'ten geçerek Hazarların şehirlerinden Balancar şehrine kadar geldiler. O zamanlarda Kuzey Kafkas ve Kırım, birer cumhuriyet idi.

Bulgarların İslâm'dan önce Arap ülkeleriyle ticaret yaptığı bilinir. Damaşki, halife zamanında (907-931), Bağdat şehrine bir grup Müslümanın geldiğini yazar. Irak Bağdat yakınında bulunan Samarra, Volga boyunda kurulmuş olan ve "cami" anlamına gelen Samara şehrinin adını, Kırım'daki Salgır'la birleşen Samarçık Nehri adını ve Volga'daki Samara Deresi adını karşılaştırınız.

Bağdat'tan Bulgarlara giden yolun Kırım'dan geçtiği bilinir. Al-gazi Konrat Köyü din için dövüşen kahraman anlamındadır. Gagavuzların başkenti Komrat, Konrat adından alınmıştır. Markel Köyü'nün adı, din hocası anlamında tercüme edilmiştir. Körbekkel köyünün adı Markel adıyla sinonim olabilir. Bu Kinyaz-bek diye tercüme olunur. Din yazısını okuyan adam (kel). Aziz Mukaddes mezarlığı, Aluşta'da yol kenarında çayır içinde idi.

Kırım hanlarının kültürü hakkında çok şeyler söylenebilir. Kırım kültürü Arap felsefesini, Fars edebiyatını kendi Türk kültürü içinde işletti. Lübnan'daki Baydara ve Bealbek adlarını, Kırım'daki Bayadar ve Belbek Vadisi ile karşılaştırınız. Kırım'daki Kefe şehrini, Filistin'in Bekaa vadisindeki Kaffa köyüyle karşılaştırın. Arap sözü olan kafa sözü yalı boyundaki Kefe (şimdiki Feodosiya)'nin adıdır.

Yalta yanındaki Aypetri Dağı, Ramankaj Dağları Emine Bayır,

Arap dilinden alındı. Petra Dağı ve Bair Nehri, Ürdün'de var. Er-Roman, İsrail sınırındadır. Arapçada mukaddes yer anlamında olan Ayseres (köy adı), muhalat (inanılmayan yer), anlamındaki Mishor, "şimdiki Alma, (Bahçesaray'daki Alma Vadisi)", Türk diline Arap dilinden girdi.

Macarların Attila'dan geldiği bilinir. Macarlar, Hunların 7. asırda Karpatlar üzerinde görüldüğünü yazarlar. Attili-Adil Han. Eski belgelerde yazıldığı gibi Uçek'in oğlu Almuş öz kadınıyla ve oğlu Arpat'la ve birçok halklarla birlikte Karpat Dağlarından geçtiler.

Almuş, Türk dilinde İslâm dinini kabul eden demektir. Kırım'daki Sudak vilâyetinde bulunan Arpat Köyü'nün adını Arpat ile karşılaştırmak gereklidir.

Heradot, İskit efsanesinde Targitay hanın üç oğlu olduğunu yazar. Liposkay, Arpaskay, Kolaksay. Onlar devlet kurduklarında gökten üç hediye düşer: Saban, Sekura (iki taraflı balta), Çanak. Arpat adı, eskilerden sembol olarak kaldı. Şimdi Macar halkının dilinde kullanılıyor.

Birinci bin yılın ortasında Hungarlar, Volga boylarında yaşadılar. Volga nehrinin sağ boyunda ismi çok güzel bir memleket var. Levediyе. Etelkuza, "Attila Oğuzu". Birinci binin ortasında onların kabilesi, Hazar hanına boyun eğdi. Hazar Kağanlığı, Kuzey Kafkas, Volga boyu ve civarını kapladı. Kafkas için Araplarla savaştılar. Güzel Levediyе adını, Kırım'da Yalta yakınındaki Livadiye adı ile karşılaştırın. Araplar, Kuzey Kafkas'a Ermenistan'dan geçtiler. 7-8. asırlarda Ermenistan, Arapların büyük bir vilâyeti oldu. Azerbaycan ve Gürcistan da içindeydi. Arapların Kafkaslar'ı aldıkları devirde Ermeniler, Kırım'daki Kefe Limanı'na göçtüler. Beyrut'taki Kafa, Ermeniya'daki Kafan, Kırım'daki Kefe, adlarını karşılaştırınız.

Arap halifeleri ile İslâm dini etrafa yayıldı. Yahudiler ve Hristiyanlar ya Müslüman oldular ya da kaçıp gittiler. Kaçıp gelenlerin bir yeri de Kırım idi. Bunlardan Kırımçaklar meydana geldi. Kırımçak, Yahudi Kırımlılar demektir. Onların da Ermeniler gibi ana dilleri Kırım dili oldu. Bu şartlar altında Hazar Dağlarının bir bölümü Yahudi oldu. Bunlardan

Karayimler, meydana geldi. Ancak Hazar Kağanlığı'nın çoğu Müslüman idi. Karayim veya Karay sözü Türk dilinden Arap diline girdi. Karay, dini söyleyen veya din kitabını söyleyen adam demektir. 717 yılında Kırım'da büyük bir isyan çıktı. Kırımlılar, Hristiyan papazlara karşı haç taşımamak ve vaftiz olmamak için isyan ettiler. Hristiyanlığın izleri Kırım toponomisinde saklanıp kullanılmaya başlandı. Onun için Kırım Türklerinin ruhî yücelikleri bulunmaktadır.

• Eski Türklerin Kırım'da Devlet Olması, Halkın Bağlılığı ve Toplumun Müdafaası

Kırım'ın dağlarda yaşayan eski halkı Tavri idi. Tavri veya Kapsi isimli eski halk başlangıçta kendilerini Türk kabileleri ile beraber sayarlardı. Özellikle Tavrılar. Kırım'ın dağlık kısmı Grek kaynaklarında Tavrikoy veya Tavridoy diye adlandırıldı. Bu adlandırma eski Grek diline ve Arap diline Türkçe asıllı olan Tou-kiya kelimesinden aktarılarak yapıldı. Bu kelime içinde bulunan "kiya" sözü Kırım'ın dağlık bölgesinin başkentini anlatmaktadır. Bu başkent Greklerle birlikte XIII. asırda Hersones adıyla anıldı. XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'taki "Taurika" kelimesi ile karşılaştırmak gereklidir. "Erkiya" kelimesi "toprak" veya toprağın bir bölümü anlamına gelir. Taukiya anlamı ile Kırgızistan'ın Oşkoy vilâyetindeki Kizil-kiya anlamını ve Ukrayna'daki Kieva/Kiya şehirlerinin adlarını ve anlamlarını karşılaştırın.

İşte bu periyot içinde Bulgar Türkleri, Kırım ve Kuzey Kafkas ortaya çıktı. Arap dilini kullanmış El-Harezmi, Suhrap yarımada merkezini Taukiya/Hersones, diğer memleketleri At-kiya diye adlandırdı. Eski Grekler ve XI. asır içindeki Ptolemey de Hersones ile Taukiya ilişkisini göz önünde tuttular. Eski Grek tarihçisi Herodot, Kırım'ın dağlık nüfusuna Tavra, ülkeye de Tavrika diyordu. M.Ö. yaşamış olan Tavra halkının Türk olduğundan, dillerinin de Türk dili olduğundan kimsenin şüphesi yoktur.

Tavr kelimesi Grekçeye Tavros diye geçmiştir. Türkçe anlamı dağlar demektir. Bu kelimeyi Türkiye'de Isparta ilindeki

Davras Dağı ile karşılaştırın. Bazı yazarlar Tavr halkının İran asıllı olduğunu iddia ederler.

Kırım'ın Bozkır sahası, Dnepra, Dunaya-Dona nehirlerinin arasında kalan bozkırdır ve burada yaşayan halk Skiflerdir. Macaristan'da yapılmış kazılarda ve abidelerde Skiflerin ve Tavrların buralara kurban olarak getirildikleri anlaşılmaktadır.

Skiflerin çarlarının gömüldükleri yere Gera denir. Heredot, Skiflerin şehirlerinden bahseder. Napit, Palakiy, Habei. Sudak şehrindeki köylerden birinin adı Habishor'dur. Kırım dilinde sözler: Ayahob-abuz-kitap (habu oblaika knigi). kitabın kabağı. hanukapı; hab (meşok) foşet, habuh (kora)- kabuk. Hapis-hane-hapisane Eski Türkçe sözün kökü "hab" çift (kabuk) kümbet, kapanmak, kale gibi.

Barthold, Eski Türklerin efsanesinde yeni doğmuş çocuğu ağaç kabağının içine koyup ırmağın akışına bıraktıklarını, çocuk sahile sağ salim çıkarsa soyunun devam edeceğine inandıklarını yazmaktadır. Hab kelimesi Türk lehçelerinde eski ananın bir devamı durumundadır.

Skiflerin güçlü devletleri olmuştur. İranlılar ve Yunanlılarla mücadele etmişler, eski Araplarla ilgileri olmuştur. Çiftçilik ve hayvancılık yaparlarmış. Gelişmiş güzel sanatları varmış.

IV. yüzyılda Ön Azov'da ve Volga kıyılarında başkenti Bulgar olan Bulgar Devleti kurulmuştur. VII. asırda Esperih Han ordusuyla Dunay'ın arka taraflarına yerleşti. 681 yıllarında Bizans yeni bir devlet olarak Bulgariya'yı tanıdı. Bizans İmparatoru IV. Boradot'un zamanında barış yapıldı. O sıralarda Bulgarlar, Grekleri mahvetmişlerdi. Önceki Bulgar hükümdarları, yüksek seviyeli hükümdarlardı. Kuruk Han gibi. Bizans, Bulgarların Azov'un ön tarafındaki bozkırlara gitmelerini istiyordu. Genç Bulgar Devleti, Bizans'ı her zaman korkutmuştur. Bizanslıların seferlerinden rahatsız olan Kurum Han, küçük bir şehir olan Serdiku (Sofiyu)'yu işgal etti. Bizans'a girerek Kostantin'e ilerlemeyi düşündü. Bu haberi duyan Nikifor, Bulgar başkentini işgal etti. Kurum Han, ordusuyla dağlık bir yerde Bizanslıları yendi, imparator öldü, oğlu da kaçıp gitti. Kurum Han, imparatorun başından bir kadeh

yaptırdı. Bulgarlar, onunla şarap içtiler. Kurum Han, Grekler üzerine de sefer yaptı ve İmparator Gargavı'yı yendi. Onun yerine hükümdar olan Simeon, [lâkabı: Serebriyaniy (gümüşî)] adını aldı. Türklerde simeiz kelimesi gümüş anlamındadır. Yalta'da yer adı olan Simeis'le Simeon adını mukayese ediniz. Bizans Çarı Lev Premudrıy'la uzun mücadeleler sonunda Simeona'yı ve Bulgarları, Madyarların yardımıyla yendiler.

O zamandan itibaren din askerlerin arasında yayılmaya başladı. Arap halifeliğinin Kuzey Kafkasya ve Bulgar Devleti bölgelerini fethetmesi Hazar Kağanlığı'nı etkiledi.

İmparator Romane Lâkapine zamanında (920-944) Bulgar Hanı Samuil (Smail) kendi ordusuyla birçok defa Tsargrad (Kostantinopol) şimdiki İstanbul'a kadar gelmişti. Birinci Roman zamanında ölmüştür. Belki bundan dolayı Yalta şehrindeki dağ Roman-koş ismini, Ay-petri Dağı ise onun babası olan Roman adını almıştır. İmparator Vasili zamanında Bugar Hanı Smail, Bizanslılara yenilmiş ve birçok şehir bizanslılara geçmiş ve 15.000 Bulgarın gözü kör edilmiştir. Han Smail, kör Bulgarları görünce üzüntüsünden zehir içerek intihar etmiştir. Ming-baş-koba Mağarası bu olaylarla bağlantılıdır. Yalta'daki köylerin adlarını karşılaştırın: Ay-Vasıl, Ay-Todor vs.

Bulgarlar, I. Bulgar Hanı Aseni'ye kadar Grek Hanı Vasili'nin yönetimi altında yaşamışlardır. Aseni, ismini, Asen, Asan gibi Türk isimleriyle karşılaştırın. Bulgaristan'ın Dobruca bölgesinde oturan Tatarlara Tatotatarlar adı verilmiştir. Eskiden Türkler yabancı veya başka dine inananlar olarak gördükleri Batı Türklerini Tata diye adlandırmışlardır. Bu sebeple Tatı adı ve Kırım'ın güney sahası Türklerin eline geçmiştir. Tatar halkının adı, Tat-et ya da Tatar isimlerinden çıkmıştır. Ayrıca Kafkasya'nın Türk halkına Tata denmektedir.

Kırım halkı ismini Krum Han'dan almıştır. Krum Han, kurucu han demektir. Sınırları, Zaporaji'ye kadar olan Moldavya bozkırlarını, Prikuban dahil, Dinyaper'in sol taraflarını içine alan Kırım Devleti'nin kurucusu bu handır.

Kırım Devleti'nin isminden dolayı bu devletin yaşadığı yarımada Kırım adını almıştır. XIX. asırda Kırım'da Kırım-Kıpçak adlı bir köy ve yakın zamana kadar da Orenburg'da

Kurmanay bölgesinde Kurman ve Kurman-Kermençik köyleri saklanmıştır. Kırım Hanlığı'nın merkezinin Bahçesaray'a nakledilmesinden sonra merkez Eski Kırım adıyla saklanmıştır. (Starıy Kırım). Eski Kırım, daha önce Salihat yönetiminden çıkmış ve Türk birleşmelerinden birinin adına sahip olan Solhat diye adlandırılmıştır.

Tatar Muhtar Sovyet Cumhuriyeti'nin kamuoyunu gösteren ülke haritasına Bulgar adının verilmesi meselesi tamamıyla doğrudur. Belgelere göre bu isimden cumhuriyetin ilk yıllarında Kırım'dan kendi okulları için ders kitapları alan Balkarlar, kendi isimlerini almışlardır. Karasupazar'ın yakınlarında Burus Dağı vardır."Bulgar, Bulkar, Bolgar, Balkar, Burgas, Burus, Bursa, El-burs." gibi isimler, bütün bu ülkelerde, Burcan gibi çeşitli halklarda, dil farklılıkları oluşturmuştur. Moğol devrine kadar bütün Türk halkları Avrupalılar tarafından Kaman, Araplar tarafından Kıpçak, Slavlar tarafından Polovtsi olarak isimlendirilmiştir. Selahattin'in idaresinde Arapların İyeruselim'i ele geçirmelerinden sonra 1198 yılında Fransız halkı, Moğollarla anlaşma yapıp, Moğolların Kıpçaklara saldırması için kendi diplomatı De-rubruk'u seyyah şeklinde Kamanya'dan Moğolistan'a göndermiştir. Böylece Doğu Avrupa'ya Moğol saldırısı düzenlenmiştir.

Moğol İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Kıpçakların ülkelerinde Kırım, Kazan, Astrahan, Sibiry halkları meydana çıkmıştır. Kırım'da Mengli Giray Han, Moskova'da Kinyaz III. İvan zamanında bu devletler arasında 1474 yılında dostluk ve karşılıklı yardım anlaşması imzalanmıştır. 0 yıl Moskova diplomatı olan Tierli tüccar Afasani Nikitin, Kırım'ı ziyaret etmiş. 1475 yılında Kırım'a Türk donanması çıkmış, Kırım Osmanlı tabiyetine geçmiştir. Ancak Kırım siyasî bakımdan bağımsız kalmış ve Doğu Avrupa devletlerinin siyasî hayatlarına katılmaya devam etmiştir.

Kırım Hanlığı'nın Slav halklarıyla kültür ve askeri bağlantıları sık olmuştur. Rus ve Kıpçak hanlıkları ile evlilik bağları kurdukları olmuştur. Bu evlilik bağı ülkeler arasındaki çarpışmayı önlemek için de yapıldı. Büyük Kinyaz

Kievli II Svyatopolk İzyaslavoviç, Tugar hanının kızı ile evlendi. Vladimir Monomah iki oğlunu Türk kızlarıyla evlendirmiştir. Bu evliliklerden Kinyaz Vilademir ve Kiyevli Yuri Dolgoruki doğmuşlardı. Bu nikahlardan olan torunların arasında Aleksandır Nevski ve Fyodor İvanoviç ve Vasili Suyski'ye kadar bütün Moskovalı yöneticiler vardı. Onlar hanları ve hanların ordularını Polonyalılara ve Macarlara karşı savaşta kullanmışlardı. Eski Slav ve Türk idarecilerinin nikah bağları dolayısıyla kendilerine akrabalık anlatmak için Türkçe "Paçanak", Slavca "Peçenez" ya da "Peçeneg" demişlerdir. Bu kelime, Türkçe paçanak kelimesinden türemiştir.

Rus I. Petra Narişkin'in annesi Kırımlı Narimbey'in kızıydı. XV. ve XVI. asırlarda İsveçliler Litvanya'yı ele geçirdiklerinde Kırım Hanı kendi ordusuyla Polonyalılara yardım etmişti. Minnet ifadesi olarak Polonyalılar Kırım Hanı'nın askerlerinin Litvanya'da devamlı kalmalarını istemiştir. Çoğu da kalmıştır. Böylece Polonya'da, Litvanya'da, Belarusya'da Kırım Tatarları yerleşmiştir. Bu yerleşenler Polonyalı, Litvanyalı, Belarusyalı Tatarlar olarak adlandırılır. O devirde bugünkü Beyaz Rusya'da Polonya-Litvan Devleti vardı.

Altınordu idaresi, Kırımlı, Kazanlı, Astrahanlı ve Ufalı Türkleri birleştirmiştir. Halk Moğol hanlarıyla savaşa girmiştir. Nogay Han ismindeki Nogay kelimesi çok saklanmıştır. Nogay ismi Kırım, Kazan, Ufa Tatarları arasında anlamını kaybetmiştir. Fakat halk arasında Aknogay, Karanogay, Kuban ve Astrahanlı Nogay olarak saklanmıştır.

Tatar ismini Ruslar XII. asırdan itibaren bilmekteler. Eskiden Tatar ismi bir halkı ifade etmezdi. Büyük Okyanus'a kadarki hemen hemen bütün Asya halklarının topluluğu için kullanılan bir isimdi. Rusların doğuya doğru bakışına göre Tatar kelimesi önce Türk sonra Moğol daha sonra Tunguz- Moğol halkları için kullanıldı. Bundan Tatar-Moğol terimi çıkıp yayılmıştır.

"Tatar" kelimesi, mitolojilerde "cehennem" anlamında kullanılmıştır. Eski Grekler, Kırım ve Kafkas kenarlarına giderken Karadeniz'de gemileri çok kaza yaptığı için bu

topraklara “tata” adını vermişlerdir. İlim alanında “Tatar” kelimesini 1823 yılından itibaren tarihçi N.Naumov kullanmıştır. Akademik Bartholt şöyle yazmıştı: “Tatarlar XV-XVI. asırlarda Ruslarla ilişkisi olan hanlıkların hepsi ki bunlar Kırım, Kazan, Sibirya, Astrahan Hanlıklarıdır.” Bunların arasında en uzun yaşayan Kırım Hanlığı olduğundan Tatar kelimesi bu hanlığa ait olabilir. Ruslar, Kırımlılara Tatar derlerdi. Şimdi bazı Kırımlılar, Tatar adının kendileri için kullanılmasını istemiyorlar. Yayık (Volga) kenarındaki münevverler birçok münakaşalardan sonra Tatar adını kabul ediyorlar. Sonunda Tatar Cumhuriyeti meydana geldi.

Moskova’da hükümet başında III. Vasili İvanoviç, Kırım’da ise Devlet Giray bulunurken bu iki devlet birbirini fethetmek istedi. Ancak Rusya siyaseti Kırım’ı ele geçirmek, yerli halkı sürmek, sınır dışı etmek ve sömürgecilik karakteri taşıdı. Rusların “paylaş ve iktidar ol” politikası başladı. Rusların başında Alesey Mihaloviç’in bulunduğu zaman şöyle propaganda yapıldı: “Kim isteyerek Kırımlılarla savaşa giderse ona Kırım’dan yer verilecektir. En azından o ülkenin sahibi olduktan sonra. Tatarlara kendi hayatlarından başka hiçbir şey vadedemeyiz. Kırım’da tam yerleştiğimiz zaman Hristiyanlığı kabul etmeyen Tatarları koğacağız.” Rusya’daki “Kermenlik Töresi” Rus devlet adamlarını komşu devletleri fethetmeye ve Kermen köylüleri yerleştirmelerine yönetti. Zira Rus yer sahipleri, toprak ağaları köylüleri yersiz yurtsuz bırakmışlardı.

Rus basınında “Bizim için kuzeydeki deniz kıyılarından toprakları geri almak akıllı bir iş değildir. Bunun tersine Tanrı’nın yardımıyla Karadeniz’e kadar ilerleme imkanımız var. Karadeniz’in iskele ve kıyıları Rusya için Baltık Denizi’nden daha rahat. Kırım’ı kazanmak için Don ve Dinyeper Kazakları bize yardımcı olacaklardır” gibi sözler yazıldı. Kırım’ı fethetme sonucunda Rus halkı bütünlüğünü, devletçiliğini kaybetti. Devlet yöneticileri ise mülkiyetlerinin sembolü iktidarlarını kaybettiler. Kırım Devleti’nin sembolü “mavi bayrak tarak tamga” yerine Rus İmparatorluğu’nun bayrağı ile Bizanslılardan alınan iki başlı kartal arması kaldı.

Kırım Devleti'nin arması "tark tamga" tarımın simgesiydi. Bu işaret barfikslerden ve üç tane dişten kurulan işaretin anlamı "tarah" anlamına gelirdi. Tohumları yetiştirme işine ise "tara" denirdi. Bu kelime Türk dilinin lehçelerinden birinde "tarah-tarı" dır. Belli ki Karadeniz kıyılarında yaşayan Türkler, eski zamanlarda çoğunlukla "tarı" yetiştirmişlerdi. Onlar darıyı sadece yemek yapmada kullanmamışlar, darıdan çeşitli içkiler ve meşrubatlar yapmışlardı.

Ruslar tarafından Türk sembollerine hakaret edilmesi sonucu 18 Mayıs 1783'te Kırım'da sömürgeciliğe karşı isyan çıktı. Han Şahin Giray ile Rus temsilci Veselitski, Kerç şehrindeki Yeni Kale'de buluşmuşlardı. Aceleyle Astrahan'dan Taman'a Suvarov idaresinde kuvvetler yollandı. Barış şartlarının içinde Han Şahin Giray'ın tahttan vazgeçmesi de vardı. Rus kuvvetleri Kırım'daki isyanı ezerken bütün camiler, mektepler, köyler de yıkıldı. Halk sürgüne yollandı.

Rus İmparatorluğu, Kırım Hanlığı'nın egemenliğini tanımış olan 1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması'na riayet etmeyerek kendi kararıyla Kırım'ı Rusya'ya bağlayarak amacına ulaştı. Tavr Guberyası'nı kurdu. Kırım'ı sömürge yaptı. Ruslar, Şahin Giray'a yardım parası olarak yılda 200.000 ruble ayırdılar. Kırım Hanlığı'nın yerine İran sahalarında onun için küçük bir hanlık kurulacağına söz verdiler. Ama bu vaadleri gerçekleşmedi. Han ailesi Petesburg'a götürüldü. Oğulları zorla Hıristiyanlığı kabul etti. Rus kızlarıyla evlendirildiler.

Dinyeper'in sağ iskelesinde şimdiki Herson şehrinin yanındaki Kazatskoe istasyonundan Kazaklar ırmağın sol iskelesine geçip Kırımlıları kendi topraklarından kovup bütün yurtlarını ele geçirdiler. Tavr Gberyası'nın kurulduğu zamandan beri 1862 yılına kadar sistemli bir sömürgecilik, çiftçilik sömürgeciliği sürdü. Bazı yönleriyle köylü, bazı yönleriyle imtiyazlı yer sahibi olan Tavr Gberyası'nın bakan yardımcısı olan Kinyaz Potemkin ile onun arkadaşları olan Amiral Mordvinov, Generaller Strukov, Popov, Sinelnikov, yardımcıları Mazayev, Kankrin, Kopnis, Gnaf, Kahovski ve başkaları, kovalanan Kırımlıların yerlerinin yeni sahipleri oldular.

Zaptedilen Herson sahalarında Rus zenginlerinin yaptıkları mezalim ve kötülükleri Rus yazarı Gogol "Ölü Canlar" isimli eserinde anlattı. Bu işgalciler şerefli unvan olan Kinyaz unvanını aldılar. Kinyaz Rummyantsev Zadrinayski, Kinyaz Potemkin Tavriçeski gibi. 1905 yılındaki resmî belgelere göre Potemkin 175 1000 dekar kara toprağının sahibi oldu. Mordvinov, 80 000 dekar yerin sahibi oldu. Dinyeper ırmağı kenarında Potemkin topraklarında Kermen köylüleri, Hitrovka, Veselyanka, Grigoryevka ilçeletini kurdular. Tavr Gberyası'nın kuxey illerinden çoğunda Rusya'nın ortalık guberyalarından gelen özgür kaçaklar oturuyorlardı. Rusya genellikle kaçaklar ülkesidir. 30 sene süren savaşlardan sonra Kazakların yerleri zaptedildi. Kendilerine ilk zaptedici hakkı verildi.

Kırım diyarlarındaki ortalık guberyallarından çıkanlar Kırım topraklarına yerleşerek 18. asrın başlarında buralara yabancı sömürgecileri davet ettiler. Genellikle Almanya'nın Vütemberg, Badena, Hassen ve Dantsiga şehirlerinden Almanlar Kırım'a gelip yerleştiler. Balkanlar'daki Bulgarlar, Yunanlılar, Moldavanlar Kırım'a Taman'a ve Kuban'a göçürüldüler. Bu sahalar gelenlerin çoğu Kazaklardı. 1792'de ele geçirdikleri Kuban sahalarında Kazaklar için II. E. Katerina bir şehir yaptırdı ve Ekaterinburg şehri meydana geldi. Bu şehrin adı 1920 yılında Krasnodor olarak değişti. Kırım kıyı şeridini Kinyazlar ve hükümetin zengin yöneticileri ele geçirdiler. Bu sahaların asıl sahiplerinin dayanılmaz durumları halk isyanı halinde ortaya çıktı. İsyân için dağ köylerinde silahlar yapıldı. 1828 yılında Müslüman din adamları halkın planlarını ele verdiler ve elebaşısı 100 kişi idam edildi. Böylece Rusya, Kırım halkının zorla Türkiye'ye Balkanlar'a göçmesini sağladı. (Aydınların kitapları toplatıldı.) 1854-56 yıllarında Kırım'dan kaçışların olduğu yıllardır. 1866 yılında Ağustos'ta Sudak'ta Tatarları mecburi olarak kaçırtmak ve onların topraklarına sahip olmak için provokasyonlar düzenlendi.

Bütün bu işleri, Muravyev General Kotsebu, Graf Kapnist, devlet başkanı II. Aleksandr ile anlaşarak yaptılar. 16 Nisan 1976 yılında Kırım halkının Türkiye'ye göçmesine karşı komite kuruldu. Kırım halkının yeniden yapılanmasına Kosogovski ve

Şeylovski öncülük etti. Onlar daha önceki Potemkin'in "dağdan çıkırsa da çölden çıkarmamak" siyasetine katıldılar. Kırım Hanlığı zamanındaki medenî zenginlikleri çaldılar. Özellikle antik devrin yadigarları, Kuzey Karadeniz bölgesinin Rus hakimiyeti altına girmesiyle bu zenginlikler Rus cemiyetinde görülmeye başlandı. Bu işlerle en çok ilgilenenler Kırım'ın ele geçirilmesine iştirak eden Katherine devrinin tanınmış simaları Novorossiya Gubernatoru ve subay General Panuçik A.N.Melgunov'dur. Bu İskif kurganlarından çalma olayı "Melgunov Hazinesi" diye adlandırılmıştır. Taman Yarımadası'nda çok değerli Skif eşyalarının daramadağın edilip yağmalanmasına sebep olanlar şu şahıslardır: General Vandervey, Rumyansev müzesine eskiden kalma eşyaların koleksiyonunu toplayan Graf. N.P.Rumyansev, güneydeki devlet görevlileri Graf S.G.Straganov ve M.S.Voronsevler, P.P.Sumarokov, M.Murabev, Apostol, M.Gati.

Şimdi, 18 Mayıs 1944'te sürgün edilen Kırım halkının ana yurduna dönmesini engelleyici komiteler oluşuyor. "Parçala ve hakim ol" siyaseti şimdi de devam ediyor. SSCB Yüksek Kurulu'nun dağıtılan ve kovulan insanların kendi topraklarına dönmesi hakkındaki kanun da Kırım halkının toplanmasına yardımcı olmadı. Çünkü kovulan halkların ve her grup insanın siyasî azatlığı hakkında kanun maddesi yoktu.

Yukarıdakilerin özeti olarak şunları söyleyebiliriz:

Kırım'da tarihî bir Kırım Devleti var olmuştur. Kırım Hanlığı'ndan önce bu halka "Kırım halkı" denmiştir.

Kırım halkı, Kırım'ın tarihî nüfusu sayılır. Bu halkın meydana gelmesi Kırım Etnonimi ve bu halkın kendisini anlamasıyla olmuştur.

Kırım halkı, bu devletin tarihî manevî ve medenî zenginliklerine sahip ve vâristir.

Kırım, Türk halklarının tarihî müzesidir ve Kırım halkı bu medeniyetin hem sahibi hem de koruyucusudur.

Kırım kelimesiyle a) Kırım halkı, b) Kırım kültürü, c) Kırım dili, d) Kırım milleti anlatılır. Bunlar, Kırım-Türk halkının soyadlarında saklanmıştır: 1. Akrabalık bağlarını tanımlayan Kırımça, Boltaca, Çomaça, Kamança Kökçe; 2. Ataların işlerini

anlatan Dagdji, Kuindiji, Bostandiji; 3. Eski tarihten gelme isimler: -ki bunlar bizim zamanımızda gelenek gibi kullanılmaktadır- Kaşka, Kaval, Karaman, Çorman, Çunak, Çaruk, Sulak, Maday, Kalafat vb.

Kırım Muhtar Cumhuriyeti, Kırım Hanlığı'ndan meydana gelmiştir. Şimdi bu halk Kırım-Tatar halkıdır. Kırım Muhtar Cumhuriyeti'ni 1921-1944 arasındaki gibi devlet hâline getirmeliyiz.

Kırım halkının kalkınması burada yaşayan halkın hayatı ile başlamış ve Kırım'ın bütün tarihî boyunca devam etmiştir. Bu halkı kalkındırmalıyız. Saygıdeğer Kırım nüfusunu yurtlarına yeniden yerleştirmeli ve onlara saygı göstermeliyiz.

20 Ocak 1991 Kırım Mahalli Cumhuriyeti'nde yapılan toplantıda, "sadece Rus diliyle konuşan ahalinin kalkınması" hakkında karar alınmıştır. Bu karar yanlıştır. Bu toplantı, uluslararası temayüllere uygun değildir. Kırım Türkleri bu kararları kabul etmiyorlar.

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS,
Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi / Türkiye.

Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 4 Sayfa: 162- 170. Taryhy makalalar